

ԱՐՇԱԼՈՅԱ ԱՐԽԻՏԵՆԷ

ՕՐԵՂԻԲ ԲԵՂԵԲԵՆ , ԲԵՆԵՍԻՐԵՆ ԵՒ ԼՈՒԻՏԻՆԵ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

11 - 18 Փետրվար :

Երեկ առաւօտ թնդանթները աւետեցին քաղաքիս բնակչաց Նորին Վեհափառութեան իշխանութի մը ծնանիլը , որ պէտքէ (զեղեցիկ) կոչվեցաւ :

Պատերազմական նաւերը՝ զբոշակներով զարդարված կեցան բոլոր օրը , ու զիշերն ալ փառաւոր ճըրազալոյց մը եղաւ :

Սուհարէմ ամուսն առաջին օրը բնակարանս , Բարձրագոյն Վրան պաշտօնատարները պիտի ներկայանան Վ . Վեհափառութեան , պէտքէ իշխանութեան ծնունդը ու նոր տարին շնորհաւորելու համար :

— Ս . Պրինցիպի ազգականը , Պրինցիպ անուն զօրապետը Սուսաց որ Պօլիս է հիւսիս , () ամանեան բանակին ծառայութեանը մտաւ միտայի պաշտօնով ու մօտեցաւ Ստորեւորին պիտի երթայ :

Կիրիտու կառավարիչ Սուստաֆայ փաշային մէտհերտարը , անցած շաբթու հասաւ հոս յիշեալ փաշային նամակներով Վ . Վրան պաշտօնատարներուն գրված , որոնք շատ աղէկ լուրեր կուտան ան կողմին վրայօք :

— Կիրակի զիշեր Սամաթիայի կողմէ հրդեհ պատահեցաւ , բայց շուտով մարեցին :

— Վեհափառ Վրբան հրաման բրաւ որ Թարապետի արքունական բնակարանը նորոգվի . կը հաստատեն նաև թէ Վ . Վեհափառութիւնը միտք ունի մէկ քէօք մը շինել տալու հոն , Ս . Վաստիկ Սուսաց կայսեր Զարտաշապետին տրված գաղափարովը բեխմով , ու անոր կառավարութեամբ :

— Բնացած կիրակի օր , Վեհափառութիւնը փաշան , Սեօթ փաշան , Վազգի ի պի զեսպանը ու բանի մը

ուրիշ պաշտօնատարներ , Վաստիկ զեսպանին պալատը հաց կերան :

— Ստեփան Վանաւոր գեղի տաշլընաւ մը կար որ երկաթը առնելու տոնէր , իսկ մը պրնձէ ստակներ հանց ծովին տակէն՝ երկաթին մէկ ճանկով , որոնք քսաննոցի մեծութիւնը ունին ու վրանին ալ Սուլթան Սիւլէյման ք ին անունը կայ ,

Ս . Համէր () ամանեան հերթութեան պատմիչը կրէ թէ՛ 160 տարի առաջ սկսվեցաւ () ամանեան զբաններուն փոփոխութիւնը , Սուլթան Սիւլէյման ք ին անունը . ու վերջիշեալ պրնձէ ստակներն ալ անոր թագաւորութեան ժամանակը կտրվեցաւ յաւի հիշիւթի 1099 . կը պատմէ նաև թէ () ամանեան հերթութեան սկիզբները պրնձէ ստակ գործածելու սովորութիւնը կար , բայց յետոյ՝ բոլորովին խափանեցին , ու սկսան միայն ոսկիի ու արծիւթէ ստակ բանեցնել :

— Վ . Վեհափառութիւնը՝ մասնաւոր հրովարտակով մը կը շնորհէ Վազիտայի կառավարիչ Վեհափառ Վրբ փաշային՝ քանի որ կենդանի է , Կենտարի ու Վազիտայի կառավարութիւնը . նաև կը հրամայէ որ խափանի տակէց ետքը , ան կողմերուն գարշելի սովորութիւնը անդամահատութեան , ներքինիներու անարժան առուտուրին համար :

— Տրապիզոնի վերջին շրջնաւոր ամանեան լուր չի բերաւ Պարսկաստանէն , ինչու որ ձմեռվան եղանակին պատճառով՝ ճանապարհները գէշ ու ձիւնով ծածկված ըլլալով , Թէհրանի սուրհանդակները ուշ կը հասնին :

Ստորին ձմեռ եղեր է Պարսկաստանի սահմանակից () ամանեան գաւառներուն մէջ . ու անանկ աւրելի են ճամբաները որ՝ բանի մը քաղաքներ ալ չափի դուրս սողցեր է ցորենը , դժուարին ըլլալով ուրիշ տեղաց ան կողմերը ցորեն բերել տալը :

— Նորին վեհափառութիւնը բարեգութ Վրբան որ անգաղար խնամք կը տանի իր հպատակներուն երջանկութեան , հրաման բրաւ անցեալները որ այսուհետեւ Բայաներուն տողմէն ալ Վալիթա Սալայի բժշկականութեան դպրոցը առնելին , ու անոնց ուսումնական յաւաքադիմութեանը հայրաքար հող տարվի . ու աս բանին համար , Բարձրագոյն Վաւար յատկապէս հետազոյ հրամանագիրը խըրկեց բոլոր հպատակ ազգապետներուն , որն որ մըջ կիրթներուն եկեղեցիներուն ու սինաոններուն մէջ կարդացվեցաւ :

« Յայտնի ըլլայ հասարակութեան որ՝ բժշկականութեան արքայական վարժարանը , որն որ Վ . Վեհափառութեան մեր օգոստափառ Վրբային շնորհիւ է հաստատված է , ամեն հարկաւոր եղած դիւրութիւնները կը մատակարարէ աշակերտներուն որ լաւ տիղիկութիւն ունենան տաճկերէն , արաբերէն , պարսկերէն ու գաղղիարէն լեզուներուն : Եւ իշեալ վարժարանին մէջ կը սորվեցնեն նաև ամբողջ թուարանութիւն , աշխարհագրութեան սկզբունքները , Ֆիզիկական գիտութիւնները , ու ինչ որ հարկաւոր է բժշկականութեան ու վիրաբուժութեան (ձեռագործութեան) : Հոն բնակող տաճկի տղայքը՝ միշտ հաղանդութեան տակ են , ու շաբաթը անգամ մը միայն կրնան իրենց տունը երթալ . ուստի ազատ են գլխովին զբաի զբաղմունքներէն , ու կը ստիպվին իրենց ուսումնեքներուն պարապիլ . ստոր համար երեւելի յաւաքադիմութիւնները ըրած են , ինչպէս որ ամեն ամսը վան հարցաքննութեամբ կը հաստատվի . ու աս կերպով՝ օգոստափառ նախնաւորութիւն մը կայ մէջիւրին ու միշտ առաջ երթալու ջանք կրնեն :

« Նորին Վեհափառութիւնը իր պաշտօնատարներուն ու բարձրագոյն գործակալներուն հետ , բըն

ԲԱՆԱՍԻՐԵՆԷ

ԲԵՆԵՍԻՐԵՆ ՊԵՏԱՌԹԻՒՆՆԵՐ

Համեստ աշխատութիւն :

Համի Տեառն 1756 Վաստիկ Վաստիկայի (Բորթուքայի) մայրաքաղաքը , աղբատ կին մը կար որ շատ անգամ արքայական պալատը կերթար ու կը խնդրէր թախանձանօք՝ խօսակցիլ արքային հետ . բայց փոճ տեղը կաշխատէր :

Մէկ օր մը երբոր արքան իր սենեակէն դուրս կելար , դիպուածով մը հոն գտնվելով կինը՝ առաջ եկաւ ու մէկ փոքրիկ արկի (սնտուկ) մը տրվաւ անոր ու ըսաւ . « Տէր իմ , ահա՛ ինչ որ գտայ ես անցած տարւան մէծ դետնաշարժին

աւերակներուն մէջ . մէկ աղբատ սլոյի կին մըն եմ ողորմութեան կարօտ , ու վեց հատ զաւակ ունիմ թշուառութեան վիճակի մէջ . ես կը կարծեմ որ աս արկդը՝ ինչպէս որ դրէն ասանկ աղվոր զարդարված աւ ծանր ըլլալովն ալ յայտնի է , կրնար անշուշտ խղճութենէ ազատել ու հարստացնել զիս : Բայց գիտնալով որ առաքինութիւնը՝ աշխարհքիս բոլոր գանձերէն աւելի պատուական է , ձեզի պահ կուտամ զատկա , Տէր իմ , ինչու որ ձեր վեհափառութիւնը միայն կրնայ գտնալ ստոր տէրը , որ գուցէ իմ աշխատանացս փոխարէն առատօրէն կը վարձատրէ ինձի » :

Երբոր բացաւ արքան արկը ու տեսաւ միջի եղած պատուական անդամանքները , որ իրենց լուսափայլութեամբ ըր՝ տեսնողին աչքը կը խլտողէին , մեծ զարմանքի մը մէջ ինկաւ , ու սկսաւ գովել զժբաղդ պրինցիպի համեստութիւնը ու անշահասիրութիւնը . ուստի բաւական ստակ շնորհեցնէ ետքը անոր , որ երթայ միտիթարվի , հրամայեց պաշտօնատարներուն որ ջանք ընեն փնտրել գտնալ

այն արկին տէրը , ու երբոր փոճը կըլայ իրենց աշխատանքը , ծախվին անգամանքները ու անոր գնովը՝ համեստ պրինցիպի ու իր զուտկացը ապրուստը հոգացվի :

Ետեւօք փարիզու աշուտանքներէն մէկը , որ թագաւորին ալ սեղանակից էր , գէշ կը վարվէր միշտ գեղացիի մը հետ . ու չարաչար նախատելով ծաղր կընէր ու անոր սիրտը կը ցաւցնէր , Ես բանը Վաստիկայի ժք ին սկանջը հասնելով հրամայեց որ սեղանի վրայ անոր առջևէն հացը վերցնեն , ու հացի տեղ միայն միս ու գինի տան : Սուտի սկսաւ աղնուական թագաւորեն գանգատիլ , ու երբոր կը հարցնէին թէ այնչափ տրված բարիքին բաւական չէ մի , պատասխանակուտար թէ՛ « հացը ամեն բանէն աւելի հարկաւոր ու գերազանց է » : Եւ ատենը յանդիմանեց զնա թագաւորը ըսելով . « Թէ որ գիտես որ հացը շատ հարկաւոր բան մըն է , ինչու

նութեան հանդէսի մը ներկայ գտնուեցաւ, ու իր կատարեալ հաճութիւնը ցըցուց աշակերտներուն, զովութեան ու յորդորանայ խօսքերով:

«Բայց որովհետեւ մինչեւ ցայսօր տաճկի տղայքն չի գտնուիր, աղղիւրէն մարդ տաճկաժ չէ աս վարժարանը, որ անոնք ալ մասնակից ըլլան բժշկականութեան բարձրագոյն ուսմանը, ուստի կը ըստիպին ունենալ շատ զբաւ գէշ, իրենց զաւակներէն բաժնիւն, ու Աւրոպայ խրկել զանոնք որ երթան ան կողմի գալոյցներուն մէջ վարժելուն: Եւ բանին վրայ ծանօթութիւն տրուեցաւ Վ. Ս. Ս. հասկանութեանը, որ իր հաստատուն խնամքով բոլոր հպատակներուն բարեկրթութեանը վրայ, աւանց խտրութիւն ընելու ու որոշելու զանոնք մէկ ըզմէկէ, խտրել հարկաւոր եղած հրամանը տրուաւ որ այսուհետեւ հայոց, յունաց ու հրեայ աղղիւրէն ալ աշակերտ առնուին իր արքայական վարժարանին մէջ: Աւստի անոնք որ հոն պիտի մտնան, հոգաւոր դիւր եւ յիշեալ ուսումնարանին բոլոր կարգադրութեանցը, ու տաճկի տղայք կայուցութիւնը ու հանգստութիւնը խնայեալ է նէ, ատոնցն ալ ամենեւին տարբեր ըլլալու չէ: Իրենց ուսմանը ընթացքը մընցնելէն ու ըստ քննարկելէն ետքը՝ կատարեալ տեղեկութիւն ունեցողներուն հրամանագիր մը պիտի տրուի, որով իշխանութիւն ունենան բժշկութիւն ու վիրաբուժութիւն ընել բոլոր (սմանեան հէտութեանը մէջ. նմանապէս այն հրամանագրին զօրութեամբը՝ բանակի ու հիւանդանոցներու ալ բժշկել ըլլան:

«Արժարանը մոտաւոր տաճկաժ, կանխիկ հատուցանելու են մէկ տարւոյն համար իրենց անդեալը հարկաւոր եղած ծախքը: որն որ հազիւ թէ Աւրոպայ երթալու ճանապարհի ծախքերուն կը հասնի:

«Արժարանին միօրինակ հանդերձը պիտի հազնին, ու գլուխին ֆէս դնելու են: Օգտակի տանին միայն կրնան իրենց տունը երթալ ու քանի մը օր հոն կենալ:

«Ինոնք որ աս վարժարանը մտնալ կուզեն,

համար գէշ կը վարժի անոնց հետ որոնք այնչափ քրտինք կը թափեն որ դու առանց հացի չի մնաս:

Ետեւոր Զինամակնի մէջ չորս երեւելի գիտուն կար, որոնք թէպէտ աղբաւ մարդիկներու զաւակներ էին՝ բայց իրենց խորունկ գիտութեամբը ու համեստ բարքով մեծ հարգաւ հանելէն ետքը, բարձրագոյն աստիճաններու ալ հասած էին:

Ետեւոր բարի անուանը վրայ նախանձելով քանի մը պարծենկոտ մոլի գիտուններ, սկսան ասոնց դէմ բան գրել, ու ամեն տեղ բամբասել, վար գարնել: Արեւապէս այնքան շատոցոցն նախանձոտները՝ աս չորս բարեկիր նախարարներուն վրայ էփել պակաս զուրցել, որ մինչեւ կայսեր ականջը հասնելով՝ հրամայեց որ փնտրուեն գանաւ զանոնք որ չարաչար պատժուին:

Բայց ուզելով անանկ պատիժ մը տալ որ բոլոր չարախօսներուն օրինակ ըլլայ, կանչեց իր առաջին նախարարը՝ որ շատ խոհեմ մարդ մըն էր, ու խորհուրդ հարցուց թէ արդեօք ինչ պատիժ կը վայել անոնց, որ ուրիշներն ալ խրատուելով անկէջ չի համարձակին բնաւ բարի մարդիկանց անունը կոտորել: Պատասխան տրուաւ իմաստուն նախարարը՝ ըսելով՝ «Տէր իմ, նախանձոտներուն վայելուչ միայն մէկ պատիժ մը

պէտք է որ լաւ դիտան թէ մարդ չի կրնար բնաւ դէմ կենալ կամ խօսք մը զուրցել իրենց սովորութեանը ու կրօնին վրայօք. ամեն աշակերտներն ալ հաւատար պիտի ըլլան, ու ամենուն հետ միօրինակ վարվելու են, մէկ դերգաստանի (Փառիկայի) զաւակներու պէս:

ՅԱՄԻՌՆԻՍ

21 փետրւար:

Սարգսեան դպրատան աշակերտութիւններուն տարեկան հարցաքննութեան հանգէսը չորեքշաբթի օրը կատարուեցաւ, քաղաքիս ազնու մեծար իշխանաց, յարգի ուսումնականներուն ու քանի մը աղիւ աղիկներուն ներկայութեանը. որոնք ըստ ամենայն մասին գոհ եղան անոնց յաւաքագիտութեանը վրայ, թէ բարի կը թուութեան կողմանէ, թէ կարգաւոր դրութիւն, և թէ կերպէրաւ կարեւոր կողմանէ. մանաւանդ առաջին կարգի օրիորդներուն բաշխատեսակ ձեռագործ աշխատանքներու թիւնները, ու գիւղական դրութեան և թուաբանութեան ըրած փորձերնին տեսնալով, ալ աւելի իրենց հաճութիւնը յայտնեցին ու անոնց արժանաւ որ եղած քաջալերական գովութիւնները ըրին: 140 աշակերտութիւն չափ կային հանգէսին մէջ, որն որ զմայելի գեղեցիկ տեսարան մը եղած էր համեստութիւն աղջիկներուն քաղաքավարական գովելի վարմունքովը ու անոնց բարեկարգ և վայելուչ կացութեամբը: Քրիստոնէական վարդապետութեան վրայօք ալ բաւական տեղեկութիւն ունենալնին յայտնեցին, ներկայ ըլլողներուն հարցումներին արժանաւոր պատասխաններ տալով: Յիշեալ օրիորդներուն ամեն կողմանէ այսքան յաւաքագիտութեան բարեքները՝ անշուշտ կը պարտաւորեն Վենայու գերամեծար Սարգսեան հակոբ աղային բարեգութ խնամոյցը. որ մարդասիրաբար հոգ տանելով իր քաղաքակից աղջիկներուն բարի կը թուութեան, յատուկ անոնց համար իր ծախքովը շինել տրուաւ վերոյիշեալ վարժարանը:

Կայ, որ յատուկ տանջանքներէն ու մեռնելէն սոսկալի է անոնց. այսինքն՝ ալ աւելի յարգել ու ամեն բարեքներով ճոխացնել ան պատաւօր մարդիկները՝ որոնք որ նախանձոտ ու չար լեզուներէն կը բամբասուին:

Ետ հաւանցաւ կայսրը աս իմաստուն պատասխանին, ու շուտ մը մեծամեծ պարգևներով պատուեց այն չորս գիտնական նախարարները: Ետ վրայ կատարած գաղան դարձան նախանձոտները, ու սկսան ալ աւելի նախատինքով բամբասել: Բայց երբոր իմացան որ կայսրը վերստին յարգել է զանոնք մեծագին ընծաներով, աղէկ հասկըցան որ իրենց ամեն մէկ չարախօսութիւնը առիթ մըն է անոնց երջանկութեանը, ու օրէ օր անոնց համարմունքը կը շատնայ. ուստի միտքերնին դրնին որ բոլորովին ընեն: Սակայն վախճալով թէ չըլլայ որ իրենց լուծութեանը ևս ծուռ մէկ նութիւն տան, ու կայսրն ալ նորէն վարձապէս զանոնք, ակամայ կամօք սկսան իրենք ալ մեծ մեծ գովութիւններ տալ անոնց:

Թարգմանեաց յիտա. Նուար կարապետեան յաշակերտաց Ս. վարժա.

որուն տարեկան բոլոր ծախքն ալ ինքը կրնէ աղղաւ սիրական յօժարամիտ սիրտով: Աւստի Իզմիրու բընակիչ հայերուն երախտագիտութիւնը շատ մեծ է յիշեալ բարեխնամ աղային կերպէրաւ կերպէրաւ: Ետեւոր հարցաքննութեան, որ հաճի ընդունել մեր սրտին մոտերիմ շնորհապարտութիւնը անոր գանաւ զան երախտագիտ փոխարէն:

Լղկանց դպրատան հրապարձուն՝ Վալիսա, Գ. Պալլադարեանը, որ միանգամայն լըշաւուսը լըշաւուսեան վերադարձնէ է, հետագայ ուսումնասիրական յորդորը կարգաց հարցաքննութեան հանգէսին մէջ:

ԲՆԻՍ օրիորդք:

Սարգսեան օրիշ կենդանիներէն բանակաւորութիւնով ու կրթութիւնով միայն կը դատուի. ուստի տղէտ ու անքաղաքավար անձը, այսինքն կարգաւ ու գրել չի գիտցողը, թէ մանչ է եղեր թէ աղջիկ, անբան կենդանիներէն շատ տարբերութիւն չունի. անոր համար քաջաբաշխաւ ընկերութեան մէջ ալ ամենեւին յարգ ու պատիւ չի կրնար ունենալ, ու Եստուժէ անոր շնորհմը բանակաւորութեան պարգևին ալ անարժան կը գանձուի:

Եւ անխտելի ճշմարտութիւնը, թէպէտ շատոնցմէ կը ճանաչենք, բայց դժբաղդաբար հին նախադաշարմունքէ մը խաղվելով՝ աղջիկներուն համար կը թուութիւնը ու գիտութիւնը անպիտան կամ փաստապար կը կարծենք. որով Եստուժէ աղջիկ մեղապարտ դրութեանը ու տիկնիկներուն դէմ ալ անխտելութիւն ու նախատինք բրած եղանք անպիտանութեամբ: Եւ ձեր ներդաւարութեանը վրայ, աղջիկ օրիորդք, յոյսը հաստատ է. որովհետեւ իրօք կը տեսնաք, զի փոխանակ մեր առջի արհամարհութեանը ձեր կրթութեանը վրայօք, որքան սիրով ու անխոնջ ջանք հոգ կը տարվի հիմա ձեր ուսումնական յառաջգիտութեանը: Եւ հոգեղեցիկ ու ընդարձակ դպրատուն մը յատուկ ձեզի համար շինվեցաւ. որուն մէջ հարկաւոր եղած վարժապետ ու վարժապետութիւն սահմանված է. ուստի աժմ յատաճագիտութիւնի՝ ձեր ուսումնական եռանդն ու անդու աշխատութիւնն կախված է. նախանձաւորութիւն ու նեցէք եւրեմ միշտ մէկգլուխ վրայ, փոխ տարբեր անխոնջ պարտաւորեք ձեր դործքն այսինքն գրելու, կարգաւոր, ու կերպ կերպ կարեւոր սորվելու. երբօք մեծ նաքնէ, ան ատենը կիմանաք անշուշտ ձեր անվճարելի երախտագիտութիւնը որ ունիք աս դպրատանը աղգասէր հիմնադիրին, Սարգսեան բարեխնամ հակոբ աղային Վենայու. որուն ծախքովը ու խնդրանքը կը կառավարեմ ըստ կարի բարեկարգութեամբ:

Հարգի պարանալք ու աղիւ օրիորդք,

Աւսումը ու գիտութեանը տեղեկութիւններն են միայն բանաւոր մարդուն յատկացեալ զուարճութիւնը. իսկ անոր օրիշ հաճութիւնները հասարակ են անբան կենդանիներուն հետ:

Վախճալութիւններուն սրաթուիք լեռնի է, որ մարդը անբան կենդանիները վար ձգելով, ինքը կը բարձրացնէ երեւակայութեամբը ու միջնորդէն դուրս երաւով միջնէ կրկինքը կը հասնի, արեւին ու լուսնի ընդթիւնը ու աղղուութիւնը կը քննէ, անոնց խաւարման ժամանակը կը որոշէ, որն որ տգէտներուն ու անապաշտներուն չեքան ահագող կը պատճառէ: Եւս

աստեղաց մեծութիւնը , մեկգլեկէ հեռաւորութիւնը , ու երկրագունդիս զբայ ունեցած ներդրութիւնները կիմանայ , ու երկիրքին անհուն տարածութեան վերայ խելք չի հասցնելով կը դարձանայ կը զմայլի , ու անկէ Վստուծոյ անքննելի ու անխմանալի էակ ըլլալը քաջ ճանաչելով՝ բարեկրօն աստուածապաշտ կը ըլլայ :

Վս զԼոյսի ընդ արձր անտարանէն գիտունը անգամ մը վար կը նայի . անոր ս ճքն Լրկարդունոր փոքրիկ խնծորի չափ կը ընենայ , ու վերայի եղած մահկանացունէրը միջունէն պզտիկ կը անեղծվին . որոնք անբան կենդանիներուն հետ կը բնակին , ու շատերնալ անոնց նման կենեք կը վարեն . կը ցաւի կը տրամի նայելով , որ իրենց շնորհած աստուածանման խնայական կարողութիւնը մշակելու հոգ չի տանելով , բոլորովին անձնատուր եղած են իրենց անբան ու անզուպ կիրքերուն , զոհ ըլլալով սոցիտուի եան , չար նախանձու , ստեղծութեան , անիրաւութեան , չքեծխնդրութեան և ուրիշ գարշելի մորութիւններու :

Վս ամեն տեսանքներէն ու զննանքներէն ուսումնական մարդը գաս անեղծվ՝ վար կիջնայ կրկին խնայական միաբով , և իր ընկերներուն ու իրեն բարբախտ վիճակը լաւացունելու հոգով չափ կաշխատի , յորդորելով զանոնք ուսումնասիրութեան , միաբանութեան , արդարութեան , բարեպաշտութեան ու բարեխառնութեան ըստ ամենայն մասին . որոնցմով միայն հնար է մարդուս երջանիկ կեանք վարել :

Բոլոր աս բաններէն յայտնի կը տեսնանք որ , թէ հոգեւոր և թէ մարմնաւոր երջանկութիւնները , մարդը գիտութեանց միջոցով պիտի ստանայ , ուրմն ժամանակ չանցունելու , սիրելիք , աշխատիք հոգով չափ մեր բարքը պէսպէս առաքինութիւններով զարդարել , ու միտքերնիս ալ զանազան գիտութեանց ծանօթութիւններով լրաստուել . որով հետզհետէ անշուշտ մեր աղքատ ալ Աւրոյայի բարեկիրթ աղքատուն ունեցած յարգին ու համարմունքին մասնակից կրնայ ըլլալ :

Յարգի՛ Պարոնայք :

Աւրախ եմ որ իմ կարողութեանս չափով , ձեր պարկեշտոհի աղջիկներուն ուսումնական յառաջագիւծութեանը օգնական կը ըլլամ . գիրազգած եմ նաև ձեր մտերիմ շնորհակալութեանը , ու կը ցանկամ աղգասիրական հոգով , որ անոնց գովելի համեստութեան ու բարեպաշտ գիտութեան ցանկալի համբաւը , թէ՛ մեր աղքին մէջ , և թէ օտար աղքտոց մէջ , բուսախալ արեւի պէս տարածվի ի պարծանս հայկազնեան զարգին , ու մասնաւորապէս Վզիլի բնակող հայերուն պատուին համար . որով իմ տկար աղգասիրական աշխատանքս ալ լիովին կը վարձատրովի , ու աս նորաշէն դպրասան առատածնուն հիմնադրին շնաշխարհիկ գովելի առաքելութիւնն ալ փառօք կը պատկնի :

—Վղնւածա՛ծար Վաթիկեան Խաչատուր աղան , որուն ուսումնական աշխատանքն անհրաժեշտ ըլլալով ճանաչելու շատ անգամ պատահութեան ունեցանք : աս օրերս պատիւ ըլլաւ մեզի այցելութիւն ընելով Սեդուպեան ու Սարգսեան վարժարաններուն , ու տղայոցն աղջկան յառաջագիւծութեան պտուղները աչքէ անցնելով՝ քաջախելոսկան խօսքերով պատուեց զանոնք :

Պիտէն կը քրն թէ՛

« Լրդարութեան ատենին Միւշեր Հոսիս փաշան , իր պաշտօնէն հրաժարելու հրաման առաւ . հիմեղու հիմայ իր տունը պիտի նստի . ու անոր տեղը Մալիկի պաշտօնատար հոռնի Սահիպ փաշան արդարութեան ատենին միւշեր ընտրովեցաւ : Վասնակոսի թեփախարար կոչված Մաւսս եփէն

տին՝ երբոր ճամբորդութեան պատրաստութիւն կը ներ , միւշերութեան աստիճանով Մալիկի փաշայ անւանեցաւ , ու անոր տեղը առուստուրի խորհրդական Նիկէրի էֆէնտին Վամասկոսի թեփախարար ընտրովեցաւ » :

—Թուլօնի ու Մարսելայի օրագրութիւնները՝ սոսկալի փոթորիկ մը մանրամասնաբար կը պատմեն , որ Միւշերկրական ծովու մէջ պատահեց է անցած ամսու Ե—13 : Վաղը խայի նաւահանգէսը՝ ամիրալ Խելօնին հրամանին տակ , ան օրերը նաւահանգիստէն դուրս ելած ըլլալով՝ շատ կասկած ըրեր են անոնց վրայ . վերջապէս նոյն ամսու 29 ին յիշեալ նաւերը Թուլօնի նաւահանգիստը մտնելէն մեծ վընասներ կրելէն ետքը :

Բայց գլխաւորապէս Վիլիկէի եղերքը շատ փառանք տրվել է աս մեծ փոթորիկը . 27 նաւ զոհնալան վաճառքներով լեցուն , ջարդուբուրդ եղեր են ապաւաճներու զարնովելով , ու 190 նաւատիք կորստվել են : Կըսվի թէ բոլոր կորուստը թէ տէրութեան և թէ վաճառականութեան՝ 2 միլիոն ֆլանքի կը հասնի :

ԱՆԳՂԻՍ

Բրիտանիոյ տէրութեան պաշտօնատարները վերջին խորհուրդներուն մէջ շատ տհաճութիւն ցրցուցին , Վաղը խայի բաժնեւէլիւն վրայ Աւրոյայի տէրութիւններէն՝ արեւելեան վէճին մէջ . ու անգղիական կառավարութիւնը՝ Աւրոյայի քաղաքակաւութեան գագը տեսնալու փափաղ մը ունեցան : Վս յայտարարութիւնը՝ իրենց զովելի անկեղծութեանը նշանն էր . որն որ գաղլխացոյց հասարակութեանն ալ շատ հաճելի ըլլալով՝ ամենեկին տարակոյս մը չունինք որ հինգ մեծ տէրութեանց միաբանութիւնը՝ թէպէտև աւաղելի սխալմամբ քիչ մը ատեն աւրվեցաւ , վերստին պիտի հաստատուի , նոյն մոտեր մեթեամբ ու ամբողջութեամբ ինչպէս որ էր յուլիս 3 ի դաշնագրութիւնէն առաջ :

Լրբայազուն իշխանուհին միլիտութիւնը բր փեւտըրվար 10 ին պիտի ըլլար , որու համար ալ մեծածախ պատրաստութիւններ եղած էր , կերկնայ թէ ուրիշ ժամանակի պիտի մնայ . ինչու որ կնքահայրը՝ Պէլճիայի Թագաւորը , յիշեալ ատենէն առաջ չի կրնար գալ . Գրէնս Լլպիլդին հայրն ալ Սաքս—Քալուրկի գուբար , Բնդրիա գալու չէ տը կարութեան պատճառով :

ԳՐԱՂԻՍ

Փարիզ , 26 յունվար : Քաղաքիս բոլորտիքը բերդով ամրացնելու օրինադրութիւնը՝ վիճակով հաստատվեցաւ , թէ և շատ դէմ կեցողներ ալ կային :

Վս վէճին պատճառով՝ քանի ատեն էր որ տէրիւթներուն խորհրդարանին մէջ անմիաբանութիւնը տիրած էր . ոմանք՝ հիւսակիւն պաշտօնատարներուն կողմնադրութիւն ընելով , դէմ կը կենային որ և իցէ ամբութեանց . ոմանք ալ ատոր հակառակ՝ կուզէին որ Փարիզ քաղաքը շրջապատ պարիսպ մը ունենայ . բայց աս վիճմունքները բոլորովին վերջացան :

Վրեկեան վէճը լրմնացած ըլլալով՝ (ինչպէս որ կիմացունէ մեզի հեռագրութեամբ թէքկրաֆով Թուլօնէն եկած լուրը) ու ամեն կասկածանայ առիթներն ալ վերցրված , յայտնի է որ Աւրոյայի տէրութեանց մէկնալ չի կրնար գովելի պատճառ մը գտնալ , պատերազմի պատրաստութիւն տեսնալու համար : Պաշտօնատարները կրնան ասօրվան օրս առանց վախնալու , աս հաւատարմութիւնը ցրցունել Վճնուայու դաշնագրութիւնը ստորագրող տէրութեանց :

Փարիզու ամբութեանը համար չեն կրնար բան մը ըսել որովհետև անոր կարևոր ըլլալը կախում չունի բնաւ վերջին փոթիթիքայի անցքերէն : Վս , արեւելեան վէճը առիթ մը եղաւ աս երեւելի գործքին , բայց բուն պատճառը ասիկա չէ . ուստի մայրաքաղաքիս պարիսպը դուրս կը մնայ ան դաշինքներէն որ անշուշտ ըլլալու են , պատերազմի պատրաստութիւններէն հրաժարվելու համար :

Օսմանեան նաւահանգէսին Կոստանդնուպոլիս դաւնալու լուրը , նմանապէս Վէհմէտ Վիլ փաշային ժառանգական իշխանութիւն տրվելը , շատ օգտակար եղաւ աս երկրի առուստուրին , որն որ շատոնցմէ թուլցած էր պատերազմի վախերով . արեւելեան վէճը բոլորովին լրմնացած կը համարվի , ու աս կարծիքը վերստին հաստատեց հասարակութեան ու մասնաւոր անձաց յարգը (իթիպարը) :

Պիլժօ զօրապետը ընդհանուր կառավարիչը Նիլդայիբու , աս օրերս Թուլօն դնաց ուսկից նաւ պիտի մանայ :

ՊԻՆՆԻՍ

Երկրթէ ճամբաներուն լրմնալը ու անոնց գործադրութիւնը՝ օր ըստ օրէ փոխելու վրայ է երկրիս երեւոյթը ու սովորութիւնը . անհաւատալի բան մը կը կարծվի թէ ինչպէս Պրիւքսէլ քաղաքը կեդրոն մը ըլլալով երկրթէ ճամբաներուն , որոնց ամենն ալ հոն կուգան կաւարտին , անթիւ բաղմութիւն ժողովրդեան երթևեկութիւն կրնէ տնդադար , ու աս լիազաւորանիստ մայրաքաղաքը մեծ մեծ շէնքերով կը զարդարեն :

Պրիւքսէլէն քանի կամ երեսուն փարսախ հեռու եղող կալուածքի տէրերը , որոնք իրենց երկիրներէն ամենեկին չէին բաժնեւէլի , զանոնք կառավարելու համար , հիմայ եկան աս քաղաքը կրքնակին . ինչու որ՝ հարկաւոր եղած ատենը , մէկ երկու ժամ ճամբորդութեամբ երկրթէ ճանապարհով կրնան երթար իրենց կալուածքները , ամեն բան աչքէ անցընել կարգաւորել ու շուտ մը քաղաքը դաւնալ : Ս երջապէս քանի որ աս ճանապարհները բացվեցան մեծ փափաղ մը ունի ժողովուրդը ճամբորդութիւն ընելու . որովհետև դժուարին բան մը չէ ու ճամբու ծախքերն ալ շատ չափաւոր են .

Պէլճիայի Թագաւորը՝ Սաքս—Քալուրկի դքսին իր եղբորը հետ (Սպանի գային երկրթէ ճամբայով , ուսկից Բնդրիայի տէրութեան պատերազմի շղթենաւերուն մէկը մտան) Վճնուայ երթալու համար

ԶՎԻՅՏԻՐԻ

Վւկովիա գաւառին մեծ ժողովքի վէճուր՝ վանքերը գոյելու համար , սկսաւ ի գործ դրվել :

ԱՌՆԵՏՐԱԿԱՆ ԻՌԻՄԵՐ
ԶԱՐԻՌՆԻՒՆ

21 փետրվար :

Առուտունքին՝ կրնանք ըսել թէ մի և նոյն վիճակի մէջ է ինտոր մեր ետքի թիւովը ծանուցելը, միայն քանի մը տարւոյնքներուն վրայօք քիչ շատ փոփոխութիւն եղաւ որ կը նշանակենք վարը :

Բամալակ : Աս շարաթ խիստ քիչ առուտունք է զաւ ու գինին ալ բաւականապէս թուցան, որովհետեւ Լաբոյայի գինները, որոնք անհամբերութեամբ կը սպասուէին, այնքան լաւ լուրեր չի բերին բամալակներուն համար, աս պատճառաւ տեղւոյս գնոյ առնողները քիչ մը քաշվեցան ու խոհեմութեամբ բան տեսնալ կուզեն. աս օրվան գինները հետեւեալներն են :

Սպունձա	դոլարը 250 — 255
Քրքաղաճ	» 245 — 250
Ղաւապա	» 245 — 250
Ֆրասոն	» 225 — 230

Աֆիօն : Աս տարւոյնքին գինն ալ շատ իջաւ ու ծախու առնող գրեթէ ամենին չի կայ . 95 դոլարը չէքին դժուարաբար է հիմայ . մօտ օրերս դոլարներն 40 — 45 սէփէթի չափ աֆիօն եկաւ ուրոնք սուղ գիններով առնուած են . կը հաստատովի թէ մինչև 100 դոլարը չէքին տարւոյնք առեր են Վարահիսար, որն որ հոս 110 դոլարը կը լայ ծախքովը : Ի ծնողայի լուրերը շատ գէշ են աֆիօնին համար, ու ոմանք ալ կը գրեն թէ, Չինացոյ կառավարութեան 22 հազար սունտուկ աֆիօն երէք, ինտոր կը հաստատեն անցածները, սուտ է եղեր, ու տարւոյնքները դեռ կը մնան . թէ որ աս լուրը, (թէ պէտեւ շատ հաստատ չէ) իրաւ ըլլայ՝ անշուշտ աս տարւոյնքին գինը ալ աւելի կիջնայ :

Միդրամ : Խիստ քիչ տարւոյնք կայ ու գնոյ առնողներ պակաս չեն . չի բանված լաւ տարւոյնքը՝ 980 — 990 դոլարը է խանթարը . բանվածը՝ 1020 դոլարը . երևումներն նայելով՝ շատ հաւանական է որ ալ աւելի բարձրնայ աս գինը :

Ղէհիլ : Աս տարւոյնքը սկսաւ շարժիլ ու Լաբոյայի լուրերը լաւ ըլլալով գիններն ալ օրէ օր բարձրնալով վրայ են . աս օրվան արժողութիւնը 28 — 31 դոլարը է օխան բոտ տեսակին :

Խահլէ : Վիները բաւականապէս բարձրցան 630 — 670 դոլարը ըստ տեսակին կը վաճառվի, թէ պէտեւ բաւական տարւոյնք կայ քողաքիս մէջը :

Շաբար : Կուզվի, ու 240 — 245 դոլարը ճերմակը, և 180 — 190 դոլարը թխալագոյնը դիւրաւ վաճառ է :

Լնագ (խալայ) : Շատ տարւոյնք չի կայ, ու 550 դոլարը խանթարը գիւրութեամբ կը վաճառվի :

Չէլիկ : Կուզվի, 145 — 150 դոլարը է խանթարը :

Սօր պախամ : Այնքան տարւոյնք չի կայ 40 — 43 դոլարը գիւրութեամբ է :

Թուշախաղող (քիշիշ) : Միծ անշարժութեան մէջ է, ու գինը օրէ օր իջնալով վրայ է . օխան 4 դոլարը մինչև 3 դոլարը իջաւ, ու աս գինով ալ հիմակ առնող չի կայ, որովհետեւ Լաբոյայի լուրերը շատ գէշ են աս տարւոյնքին համար :

ՀԱՐԺԱՌՈՒՆԻՐ

Աւտորիական Վոյս ընկերութեան շոգենաւորուն,

Լատինացոյ թիւով :

Թրեստէն կելայ ամմէն ամսու 1, 16

Կը համարի՝

Լնքոնա՝ ամմէն ամսու	2, 17
Քօրֆու՝	5, 20
Փաթրաս՝	6, 21
Փիլիսո (Լնքէնք)	8, 23
Սիլաս՝	9, 24
Իզմիր՝	11, 26
Կոստանդնուպօլիս	13, 28
Կոստանդնուպօլիսէն կելայ ամմէն ամսու	5, 20

Կը համարի՝

Իզմիր՝ ամմէն ամսու	7, 24
Սիլաս՝	8, 23
Փիլիսո (Լնքէնք)	12, 27
Փաթրաս՝	14, 29
Քօրֆու	15, 30
Լնքոնա՝	18, 2 — 3
Թրեստ՝	19, 3 — 4

Թրեստ երթալու համար,

Իզմիրէն կելայ ամմէն ամսու	7, 22
Սիլասէն	11, 26
Փիլիսոէն	12, 27
Փաթրասէն	14, 29
Քօրֆուէն	15, 30
Լնքոնայէն	18, 2 — 3

ԱՐՇԱՆՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ . աս (Օրագիրը շարաթը անդամը կը տրուի :

Տարեկան ստորագրութեան գինը՝ 120 լիւշէ . կանխիկ (փէշէն) . ո՛վ որ կուզէ կրնայ ստորագրել :

Իզմիր՝ օրագրութեան տարւոյնք :

Լատինացի՝ բժիշկ Պ. Սարգիս Կարապետովն տունը

Պօլիս՝ Վէլիք Խանը Իզմիրցի Սաւառանեան Վալիք

Լալայն գրատունը :

Լալէքսանդրիա՝ Լալազանեան Կարապետ Լալայն մաշադան :

Թրեստ՝ Լեւոնի Գրիգոր Լալայն գրատունը :

Պօլսա՝ Վապարճեան Սարգիս Կարապետ Լալայն մաշադան :

Իստիքէ՝ Փախաղեան Պօղոս Լալայն վաճառատունը

Իզմիր՝ Ֆակորճանեան Լալայ Սարգիս մաշադան :

Լալէ՝ Պլաթթեան Լալայ Լալայն մաշադան :

Պաղատա՝ Լնքոնայ առաջին թարգման աղայ Խաչիկին տունը :

Լալիքսա՝ Վապարճեան աղայ Ֆարուքիւն մաշադան :

Պոլսա՝ (Լնքիստան) յարգի պարոնաց Լալանուր որդւոց և ընկերաց վաճառատունը :

Դ՛ ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՏԵՓԱՆՈՍԻ ՊԵՊՈՒՆԵ

Պախաղեան կառավարիչը աս օրերս գոյել տրվաւ փոթութեանընդուն մատուցել որ երկու տարի առաջ չինած էին Պախաղեան քաղաքին մէջ, ուր տեղի ժողովուրդը ուրք ելաւ կառավարիչին դէմ : Թէ որ վճիռը տարածվելու ըլլայ աս կողմի նահանգներուն մէջ ուր որ սակաւթիւ են փոթեալ թանկները, շատ չի բարձր հաւանոյ կուս մը կը ծագի, ու փոթեալի վերաբերեալ կիրքերն ալ մէկ տեղ խառնըվելով՝ ալ աւելի կը սաստկանայ կուսը :

Լալիքիայի վանքերը՝ որոնց համար վճարու է որ աշխարհական վիճակի պիտի փոխվին, 11 հատ են, ու 220 կրօնաւոր և կրօնաւորուհի կան առնոց մէջը, որոնք շատ ստացուածքներ ունին . թէ որ ասոնց ինչքն ալ գրաւելու (դապղ ընելու) հըրաման տայ ժողովը, ո՛չ թէ միմակ ան կողմի օգտին պիտի գործածվին, այլ Օվիցեթի մէջ գտնուած բոլոր հոռոմէադասան քաղաքներուն : Սէնդ—Կալի ու Թուրքիայի վանքերուն գոյվելը ուրիշ պատճառով էր . բայց այս 11 վանքի կրօնաւորներուն վրայ ամբաստանութիւն կրնին թէ ապստամբներուն հետ մէկ եղած են, ու կրօնաւորուհիներն ալ հըրացանի փախուցում (ֆիշէնք) շինած են :

ԻՏԱՆԻՒՆ

Տէրութիւն՝ Կարօլի :

Վճիռուան ու Սառնօ գետերուն ջուրերը՝ սաստիկ անձրևներէն չափէ դուրս բարձրնալով, բոլոր մերձակայ անդատանները ու աները կոխեցին : Վալուայի բերդն ալ կոխեց ջուրը, որ վերոյիջեալ առջի գետին եզրքն է . վերջապէս ան կողմերը բոլորովին ծածկըված են ջրով : Աս փորձանքին պատճառով՝ աս տարի պիտի չի կրնանք ժողովել երկրիս առատ արդիւնքը . բայց կը միթաւրվինք որ գոնէ մարդ չի կորսուցեալ, ինչպէս Կուսնեանօ քաղաքին աղետալի դիպուածին տեսնը, որ հարկը հոգիէն աւելի մէկ վայրկեանի մէջ մեռան, ու մինչև հիմայ հազիւ թէ կրցան 63 հոգիի մարմինը հանել, որոնց հետն ալ չորս անձինք գտնուեցան որ գեռ կենդանի էին :

Իէճճիօ Վալապրիայի մայրաքաղաքը՝ ամսուս 22 ին գիշերը, սաստիկ երկրաշարժութիւն մը ըլլալով, մեծամեծ վնասներու պատճառ եղաւ : Շատ տուններ փլուց, ու մնացածներուն ալ անանկ զեան տրվաւ՝ որոնց մէջ անհար էքնակիլ : Իէճճիօն առաջիններուն մէջը՝ որ բոլորովին կործանեցան՝ ասոնք ալ կան . Լալիսկոյտանիստ եկեղեցին, հինգ ուրիշ եկեղեցի, իրեք մատուռ, կառավարիչին պալատը . արդարութեան պալատը, և և և : Վալապրիս բնակիչները՝ որոնք բոլոր ունեցածնին կորսնցուցին, ջրջակայ արտերը փախան, ու իսկոյն խրճիթներ ու վրաններ կանգնեցին եղանակին անբարեխառնութեան հապառակներու զերեք : Միայն 10 հոգի մեռան աս աղետալի դիպուածէն, ու 300 հոգիի չափ ալ քիչ շատ վերաւորեցան :